

Reactie op het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

De jeugdbeschermingsketen is ingewikkeld georganiseerd. Te ingewikkeld. De keten bestaat uit te veel schakels en elke schakel laat het kind langer op hulp wachten. Daarnaast is het personeelstekort groot, er staan veel vacatures open. Elke instantie vist in dezelfde vijver van professionals. Jeugdzorg Nederland pleit daarom al langer voor een betere organisatie van de jeugdbeschermingsketen.

Het toekomstscenario geeft voor een deel antwoord op de vraagstukken die in de jeugdbeschermingsketen spelen. Dat is goed en wij zijn positief over de discussie die nu in gang is gezet met het scenario. Tegelijkertijd biedt het scenario geen oplossingen voor alle problemen die er op dit moment spelen in het hele (jeugd)zorgstelsel, of breder nog, in het sociaal domein. Problemen die, als je die nu niet benoemt en oplost, een negatief effect hebben op de slagingskansen van de toekomstige organisatie van de jeugdbescherming¹. De zorg voor de meest kwetsbare kinderen en gezinnen staat zwaar onder druk. Een krachtige verbetering van het volledige gedecentraliseerde stelsel is nodig zodat er meer eenvoud en uniformiteit ontstaat.

Hierbij wensen wij te benadrukken dat het heel belangrijk is dat we de tijd nemen om deze transformatie daadwerkelijk vorm te geven. De stelselwijziging van 2015 heeft laten zien dat een 'big bang' tot een transitie maar niet tot (de gewenste) transformatie leidt. Dat is wel wat wij nu moeten willen bereiken. Structuuroplossingen leiden niet tot ander gedrag. Lerende experimenten die stapsgewijs worden geïmplementeerd wel. Dat gaat van alle partijen heel veel vragen. Het vraagt bovendien om andere vormen van leiderschap.

Het toekomstscenario mag niet worden gezien als een bezuinigingsmaatregel maar moet juist aanleiding zijn voor investering. Wij willen bij de verdere uitwerking van het toekomstscenario bijdragen aan het opstellen van een gedegen investeringsplan waarin niet alleen aandacht is voor de toekomst maar óók voor het heden en de weg naar de toekomst. Immers, alleen gezonde en robuuste gecertificeerde instellingen en jeugdhulpaanbieders kunnen, samen met de expertise van al hun professionals, de transformatie naar de toekomst maken.

¹ Met jeugdbescherming wordt ook jeugdreclassering bedoeld.

In reactie op contouren die zijn geschetst in het scenario geven wij de randvoorwaarden mee voor de verdere uitwerking van het toekomstscenario. We kiezen er bewust voor om (nog) niets te zeggen over de (organisatie)structuren in het toekomstscenario. We willen ons eerst en vooral concentreren op de inhoud en die leidend laten zijn. Kijkend naar die inhoud, dan komen we tot een aantal noodzakelijke niet onderhandelbare voorwaarden ('non negotiables') waaraan het scenario van de toekomst naar onze mening dient te voldoen.

'NON NEGOTIABLES' VOOR HET TOEKOMSTSCENARIO

➤ **Integraliteit van taken jeugdbescherming**

De basis van het toekomstscenario, waarin alle taken binnen de jeugdbeschermingsketen (zoals nu gedaan door de Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis en GI) worden samengevoegd mag niet wijzigen, want dat zou ten koste gaan van de integraliteit. Ook moet er een algemeen toegankelijk en laagdrempelig advies- en meldpunt blijven bestaan.

➤ **Gezinsgerichte focus van 0-100**

Voor het laten slagen van het toekomstscenario dient de gezinsgerichte focus van 0-100 gehandhaafd te blijven. Het beschermen van onze jeugd is een brede maatschappelijke opdracht en gaat over kinderen én volwassenen, bijvoorbeeld bij de aanpak van huiselijk geweld en geweld in afhankelijkheidsrelaties. Ook in andere situaties die het veilig opgroeien van het kind bedreigen, spelen vaak verschillende problemen. Een brede benadering van 0 tot 100 is daarom noodzakelijk om de bescherming van het kind effectief te laten zijn.

➤ **Voldoende beschikbaarheid van (hoog)specialistische zorg**

Voor een goed werkende kind- en gezinsbescherming is het noodzakelijk dat in de regio voldoende - verbonden en systemische - (hoog)specialistische zorg beschikbaar is. Zoals bijvoorbeeld specialistische jeugd- en gezinshulp, GGZ hulp voor ouders en kinderen, verslavingszorg en ondersteuning voor gezinsleden met een beperking. Wachtlijsten ontstaan als er onvoldoende passend zorgaanbod (0-100) beschikbaar is. De grens van 18 jaar mag niet (langer) een belemmering zijn voor (de snelheid van) het inzetten van noodzakelijk hulp. Daarnaast mogen de verschillende wettelijke regimes geen knelpunt (meer) zijn om de zorg in te zetten die nodig is.

➤ **Positionering jeugdreclassering in Regionaal Veiligheidsteam**

In het toekomstscenario staat dat de toevoeging van jeugdreclassering aan het takenpakket van het Regionaal Veiligheidsteam nog onderwerp is van onderzoek. Wat ons betreft is dat het absoluut niet. Sterker nog, wij achten het noodzakelijk dat jeugdreclassering en jeugdcriminaliteit worden gepositioneerd in het Regionale Veiligheidsteam, wederom vanuit de integraliteitsgedachte, omdat het hier gaat om dezelfde gezinnen. Dit betekent dat óók (jeugd)criminaliteit en strafrecht in brede zin, waaronder bijvoorbeeld adolescentenstrafrecht en/of volwassenreclassering, onderdeel zijn van deze integrale benadering.

➤ Medeverantwoordelijkheid volwassenzorg

Voor het daadwerkelijk veranderen van de jeugdbescherming is het noodzakelijk dat de GGZ voor volwassenen en andere volwassenzorg actief medeverantwoordelijk wordt, zodat gezamenlijk en integraal wordt gewerkt aan de problematiek in een gezin. Aan een zogenoemde complexe scheiding bijvoorbeeld, liggen vaak dieperliggende trauma's van (een van) de ouders ten grondslag. Bij huiselijk geweld kan een verslaving van (een van) de ouders een rol spelen. Ook hier is sprake van een brede gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle partners in het sociaal domein voor het bieden van passende hulp en ondersteuning.

➤ Taak gemeente bij transformatie sociaal domein

Een transformatie van het sociale domein, conform landelijke uitgangspunten, is binnen gemeenten nodig om tot daadwerkelijke verbetering te komen. Dit betekent dat de gemeente, als lokaal stelselverantwoordelijke, in het toekomstscenario een belangrijke taak heeft bij de totstandkoming van deze transformatie.

➤ Behoud en ondersteuning professionals

Het is van het allergrootste belang dat de bijzondere en specifieke expertise van de huidige professionals behouden blijft en (beter) benut wordt. Wij hebben de professionals van de toekomst nu al in dienst. Om bij de inhoud te kunnen blijven, moeten professionals optimaal ondersteund en gefaciliteerd worden. Het toekomstscenario moet ertoe leiden dat onze professionals meer tijd en ruimte krijgen om samen te werken, maatwerk te leveren, te leren, te ontwikkelen en te verbeteren.

➤ Verbeterde rechtsbescherming voor kind en ouders

Voor een goed werkende kind- en gezinsbescherming is het essentieel dat de rechtsbescherming van kind en ouders wordt verbeterd. De afgelopen jaren hebben laten zien dat het inzetten van méér instanties niet leidt tot méér en betere rechtsbescherming van het kind en het gezin maar ook tot (slechts) een papieren rechtsbescherming kan leiden. Voor de toekomst dient de rechtsbescherming voor iedereen duidelijk en goed georganiseerd te worden. Ook moet in een procedure altijd specifiek en op maat aandacht zijn voor vertegenwoordiging van de belangen en de stem van kinderen. De klacht- en tuchtrechtprocedures moeten eenvoudiger. Ouders zouden een beroep moeten kunnen doen op gratis rechtsbijstand bij gedwongen hulpverlening.

➤ Ruime(re) toetsingsmogelijkheden voor de rechter

De toetsing van de rechter is nu te beperkt en niet altijd gebaseerd op voldoende inhoudelijke overwegingen. Ruimere toetsingsmogelijkheden van de rechter zijn (dus) noodzakelijk. De rechter moet breed interventies kunnen inzetten op alle gebieden van het recht (bestuursrecht, strafrecht, civielrecht). Ook dient de rechter meer tijd en ruimte te krijgen om zich een oordeel te vormen over een kwestie. Dat kan bijvoorbeeld doordat de rechter meer ruimte heeft voor het oproepen van getuigen of het inroepen van contra-expertise.

➤ Horizontaal toezicht tussen gemeenten

Voorwaardelijk is ook dat er 'horizontaal' toezicht tussen gemeenten komt. Dat betekent dat gemeenten samenwerken, transparant zijn en onderling goede afspraken maken. Uitgangspunt moet zijn dat gezinnen in de verschillende regio's overal gelijkwaardig worden behandeld.

➤ **Intensieve samenwerking Lokaal team en Regionaal Veiligheidsteam**

Voor effectieve bescherming moeten professionals van het Lokaal Team en het Regionaal Veiligheidsteam dezelfde 'taal' spreken en dezelfde visie op veiligheid hebben. Zij dienen te beschikken over een samenhangend instrumentarium voor het voeren van gesprekken over ontwikkelingsbedreiging en voor het doen van risicotaxatie en screening. Het gaat echter nog verder dan het hebben van dezelfde kaders en instrumenten: zo gaat het bijvoorbeeld ook om afgestemde denk- en handelwijzen. Het is belangrijk dat Lokaal en Veiligheidsteam hiervoor gezamenlijk een transformatieproces doorlopen.

➤ **Waardegedreven zorg en toezicht**

Waardegedreven zorg en toezicht moeten verankerd zijn in het nieuwe systeem. Het systeem moet leiden tot kwalitatief goede zorg; bij het toezicht moet de vraag of het daadwerkelijk bijdraagt aan de duurzaam effectieve bescherming, leidend zijn. Het gaat dus niet over de werkwijze of over het afwerken van de afvinklijstjes maar over de bedoeling. Voor iedereen dient helder te zijn wat de waardemetingen in het nieuwe stelsel zijn en iedereen moet hier ook naar willen handelen.

➤ **Uitwerking governance en financiën op landelijk niveau**

Voor het laten slagen van het toekomstscenario dienen de governance en financiën goed en zorgvuldig te worden uitgewerkt op landelijk niveau. Hierbij is het een vereiste dat de (partners in de) Regionale Veiligheidsteams, die zijn gepositioneerd op regionaal niveau, beschikken over een passende landelijke uniforme financieringsstructuur.